

Zrození, smrt a znovuzrození

Rytmus bdění a spánku nám ukazuje střídání stavů vědomí, které by nás vlastně mělo vést k zamyšlení. Jak k tomuto střídání vědomí dochází?

Z toho, co bylo dosud uvedeno, víme, že k tomu dochází proto, že člověk v noci opouští své fyzické tělo. Jeho vyšší bytostné články - duše a duch - se během spánku nacházejí mimo jeho fyzické tělo. Fyzické tělo spolu s životními silami, které - protože také tvoří souvislou ústrojnost - jsme již v knize *Člověk a výživa* nazývali životním tělem, leží během spánku osiřelé v posteli. Samotné fyzické a éterné tělo postrádají schopnosti, které mají za denního vědomí. Když ale svou denní práci každý večer při této změně vědomí přerušujeme, můžeme pozorovat zajímavé jevy. Dejme tomu, že večer před spaním začneme psát dopis, přemůže nás únava a jdeme si lehnout a spát; při probuzení si na dopis opět vzpomeneme a pokračujeme v jeho psaní. Všechno, co jsme předchozího dne učinili, pokračuje následujícího dne; své včerejší činy nalzáme takřkajíc jako svůj dnešní osud. Mnohé zkušenosti, včetně přírodovědeckých poznatků, nám ukazují, že na světě je to zařízeno tak, že menší rytmy představují stín vrhaný většími rytmy. Rytmus usínání a probouzení je tak obrazem většího rytmu smrti a znovuzrození. I ten však je zase jen stínem vrženým ještě větším rytmem spánku a bdění planetárních vtělení Země, respektive pra-Adama, od sa- turnského přes sluneční a měsíční až k zemskému vývoji. I mezi těmito stavy se vždy nachází kosmický spánek - jak již bylo popsáno.

Veškerým bděním a spánkem se tak táhne kontinuální smysluplná vývojová nit. Činy svého dřívějšího pozemského života v tomto smyslu nalzáme jako osud, který k nám v tomto životě přistupuje. Rozdíl mezi spánkem a smrtí je pouze ten, že při

smrti je fyzické tělo opuštěno i životním tělem. Naši básníci a filosofové vynikající velkým duchem to také ve všech časech věděli a často to i vyjadřovali, například Herder, Lessing, Goethe a Schiller; a snad nej naléhavěji ze všech rakouský básník opěvující svou lesnatou domovinu, Peter Rosegger. Ve své knize *Mein Himmelreich* (Mé království nebeské) říká:

„První den! První den nového bytí. Vzkříšení těla, říká věrouka. Přeměna hmoty, říkají přírodovědci. - Když na podzim padá listí, vykládají to lidé rádi jako příklad pomíjivosti. Špatný příklad, neboť za pár měsíců vyraší na stromu mladé listy a nastane nové jaro, které je zrovna takové, jaká byla ta minulá. Po sto jarech a podzimech strom konečně padne, avšak z jeho trouchnivého pařezu svěže vyrazí vzhůru mladé kmeny, vstříc svým nesčetným jarům. A člověk klesá jako otec do hrobu a jako dítě opět povstává.

Je možné říci: všechno propadá smrti - ale také: všechno je určeno k životu. Neboť stejně tolik, kolik toho denně vidíme umírat, vidíme také se rodit. A až jednou Země bude stará a bez síly, tak si jenom trochu odpočine, pak se promění a v kosmu najde sílu a hmotu pro nové bytí.

Znovuoživení a vzkříšení hmoty nemůže nikdo popřít. Já ale opovážlivě věřím ve vzkříšení jedince. Ať už tak, že otec žije v synu, nebo tak, že zdánlivě pomíjivá osobnost pomocí jiného tajemství nalezne vědomí sebe samé - věřím, že toto vědomí Já možná může být přerušeno, že však je nezničitelné.

A i když Já ví jen o své příslušné přítomnosti a nemůže si vzpomenout na minulost, přece věřím, že z jednoho, života¹ do druhého přetrvávají a tyto životy spojují příčiny a následky, zachovávající a určující vědomí Já. A tak tomu tedy bude tak, že osoba v pozdějším životě prožívá a musí nést následky života dřívějšího. Zdokonalí-li se člověk v tomto životě, vstoupí dokonalejší do příštího; poníží-li se tu, narodí se tam znovu jako nižší druh. Tato víra může působit velmi nelibě na ničemná stvoření, je však nádherně útěšná pro toho, kdo se snaží být

ryzejší a lepší, neboť jde vstříc velkému životu - blíží se Bohu. - A na této cestě k Bohu živá, kvetoucí, klokotající příroda, sypající nekonečně růží na stezku utrpení, na vítězné tažení. A život věčný - sláva! Avšak, přáteli, slyším, jak mi říkáš: Mysli přec na věčného Žida. Celé prokletí lidstva je ztělesněno v tom muži, jenž nemůže zemřít!

Nemoci zemřít, muset ztraceným pozemským životem vléci ten strašlivý řetězec nekonečných neblahých vzpomínek v unaveném těle a nemoci zemřít, to by jistě bylo prokletí. Avšak moci zemřít, a přece znovu vstát z mrtvých, moci smrtí vykoupit předchozí epochy a s každým novým životem stoupat výše, být blaženější - to je náš božský úděl!

A ty, můj bratře, jsi tak znaven a chceš navěky usnout a nic nevědět o nesmrtelnosti! Pohleď, to bys chtít neměl. Polož jen své tělo a důkladně si odpočiň, pak zase budeš mít odvalu k novému letu. Já to dobře vidím, hodnější vytrpěl a jsi bolavý a nemocný, tak se těš z toho, že brzy bude večer a zítra začne pod zářícím sluncem nový den a nový člověk s mladým srdcem toužícím po štěstí.

Říkáš, že si nedovedeš představit, že budeš. Já si nedovedu představit, že nebudeš. Neboť ty jsi. Ty jsi, a to je nejlepší důkaz toho, žes byl a budeš. Bylo by tak nesmyslné myslet si, že mezi věčnou minulostí a věčnou budoucností bys měl být jen dnes tak trochu vzkříšený, žes dříve nebyl a v budoucnu nebudeš - právě teď těch pár let? Proč?

Z moře věčnosti se vynořit právě jen na okamžik, lapat komáry a nemít žádné další určení a úkol - to by ovšem člověk mohl tropit hlouposti v chvatu tohoto zcela náhodného života, aby pak bez odpovědnosti navždy zmizel. Mohl by se pustit do troufalé hry se sebou a s druhými o všechno a o nic a podle libosti se nafukovat nebo ničít, čím neslýchaněji, tím zábavněji. Tak to ale není. Zabije-li se, znovu obživne, a čím hanebněji žije, tím bíději bude žít v budoucnu.

Čiň se dobrým, neboť budeš. Nemůžeš utéci a smrt, do níž

jsi možná chtěl ukrýt svého špatného Adama, je úkrytem jen nakrátko; velmi brzy tě zase vyvrhne a vrátí tě tvému úkolu: stát se božsky velkým. Neujdeš a budeš tak dlouho zatvrzele trpět, dokud nedojdeš poznání, a pak budeš tak dlouho zápasit, dokud ho nedosáhneš...

Lidské dítě, ty tajuplně nesmrtelná bytosti! Nezapomeň, že i všechna ostatní stvoření tančí tanec nesmrtelnosti - třebaže jiným způsobem - spolu s tebou. Cokoli zmaříš svou rukou, rozdupáš svou

nohou, zničíš nenávisným srdcem, věř, že smrt neznamena ani tolik zbavení těla duše, jako spíše zbavení duše těla. Věr zjevení, že stvoření jsou nesmrtelná. Přátel se se zvířaty, která se jako ty musí vypracovávat. I když dnes ještě stojí o několik stupňů níže než ty, dej si pozor, aby tě tvá zběsilá rána bičem, kterou zasadíš svému trpělivému koni, neuvrhla pod zvíře! Obeznam se s povahou širého světa, neboť se s ním budeš znovu a znovu setkávat na svém letu věčností a stále více se budete, se my všichni budeme sbližovat, dokud nás konečná dokonalost nespojí v jednu jedinou blaženou bytost.

Kdo, kdo s tímto vědomím nemusí plakat radostí!"

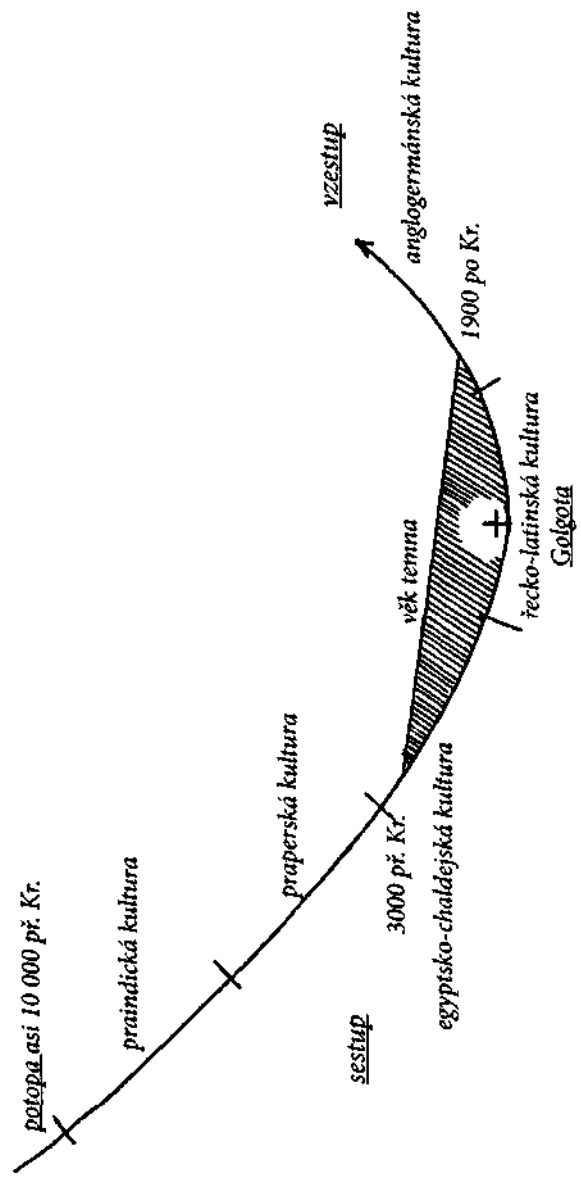
Na základě takovýchto úvah si můžeme uvědomit, že všechny vývojové skutečnosti, které byly popsány v průběhu této kapitoly, jsme sami prodělali na svém vlastním těle.

Podíváme-li se na vývoj z hlediska tohoto vědomí, zdá se, že pozvolným zatemňováním - z doby duchovně jasnozřivého spoluprožívání tvořících mocností - naše vědomí v průběhu duševního vývoje pokleslo do temného věku, kdy jsme ztratili vědomí našeho božského původu a nejsme již schopni cokoli o něm vědět.

V tomto temném věku se objevila božská bytost, nazývaná ve všech náboženstvích Kristus. Tato bytost zemřela pozemskou smrtí na kříži a tím se spojila se Zemí a jejím okruhem. Nezáleží na tom, jestli člověk Krista vyznává nebo ne, nýbrž je objektivní skutečností, že od tohoto okamžiku se

lidstvo dostává do situace, kdy se z temnoty opět začíná probíjovat vzhůru ke světlu. I přírodovědecký věk, který tyto skutečnosti zatím nevzal na vědomí, bude muset být ve svém dalším pokračování nesen Kristovou silou v lidských duších. To, co bylo v prvních kapitolách této knihy nutno říci o Keplerovi, Paracelsovi, Goethovi a Novalisovi, souvisí se zkřesťanštěním přírodovědeckého poznání. Rudolf Steiner tyto skutečnosti popisuje ve velkolepých přednáškách o evangelijních cyklech,¹⁴ kde si zájemce může najít podrobnosti. Zde uvedeme jen tolik, kolik je nutné pro porozumění podstaty léčiv.

Podíváme-li se na smrt člověka, odkládá člověk své fyzické tělo a předává ho žvlům; jeho životní tělo však ještě několik dní zůstá-

OBRÁZEK 4:
 Duchovní situace lidstva (sestup a vzestup).

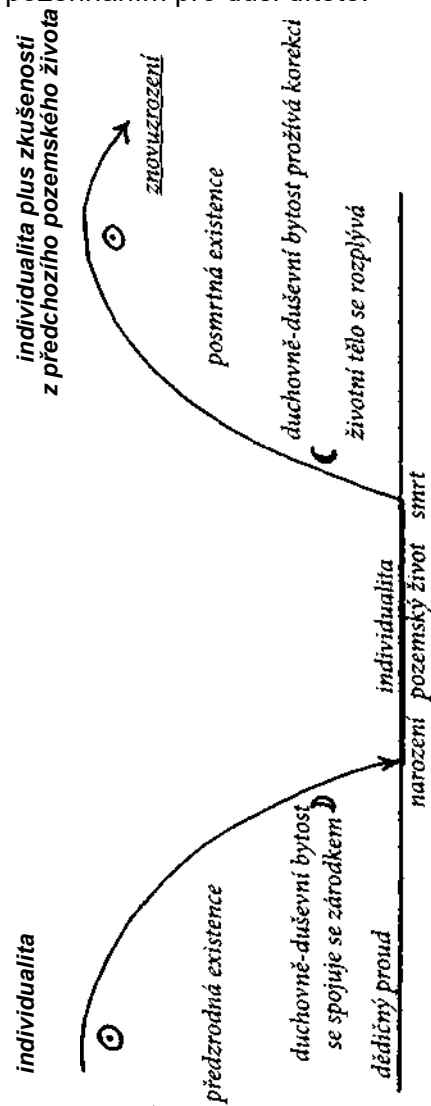
vá spojeno s duší a duchem a poté se rozplývá v obecném světovém éteru. Tento okamžik bývá obvykle vymezen dobou tří dnů, během nichž se obsah předchozího života mrtvému predestinuje v podobě panoramatu. O zážitcích tohoto druhu hovoří mnozí lidé, kteří jsou ze situace smrti povoláni zpět do života. Musíme tedy vzít vážně skutečnost, že všechny činy se nějak vtiskují do světového éteru a vytvářejí cosi na způsob kroniky, z níž ten, kdo má schopnost v ní číst, může i bez dokumentů rozluštit činy zesnulých.

Duše člověka nyní vystupuje k třibení, které trvá asi třetinu předchozího pozemského života. Duše pak jednotlivosti uplynulého života prožívá jako negativ; například to, co člověk provedl někomu jinému, teď prožívá jako utrpení sám na sobě. Každý jednotlivý čin se tak objektivizuje na člověku samotném. Sled událostí probíhá obráceně - od okamžiku smrti k narození. Toto období posmrtného života bývá pro duši případně velmi bolestné a představuje to, co v církevní nomenklatuře bývá nazýváno očistec.

Po uplynutí této doby prochází duchovně-duševní lidská bytost hvězdnými sférami. Tady je společníkem bohů a přijímá síly pro příští pozemský život. S novými impulzy sestupuje do pozemského života - nejen s podněty něco napravit, ale také dosáhnout při příštím pobytu na Zemi určitých pokroků.

Interval mezi smrtí a novým narozením činí za normálních podmínek 700 až 800 let. Z toho vyplývá významný pojem sou-časnictví. Jsou to takříkajíc vlny současníků, kteří se stále znovu setkávají; v novém životním okruhu se znovu objevují zvláště ti lidé, s nimiž byl člověk spojený v předchozím pozemském životě. Záměry předzrodného života vedou rovněž k tomu, že si duše, která si opět hledá přístup k Zemi, vybírá rodičovský pár. Výběr rodičovského páru souvisí s impulzy a záměry individuality chystající se k narození, protože duše si hledá svůj nástroj, díky dědičnosti způsobilé tělo. Nabízené dědičné vlohy, které záměrům duše odporují, jsou odvrhovány

v takzvaných dětských nemocích. Dětské nemoci jsou tudíž požehnáním pro duši dítěte.

OBRÁZEK 5:
Dědičnost a individualita.
Předzrodná a posmrtná existence.

Když se na tento děj podíváme, vidíme, že ve fyzickém těle se setkává několik faktorů. Věčné jádro člověka, jeho Já,

zachovávající kontinuitu od jednoho pozemského života k druhému; při poslední smrti odvrhlo fyzické tělo, pak rozpustilo životní tělo v okruhu Země, poté vytříbilo duši v očištcí a nyní na hvězdné pouti přijalo do Já božské podněty.

Toto Já se při sestupu opět obklopí svým duševním šatem a v okruhu Země životními silami, jimiž vybuduje nové životní tělo, a při početí se spojí s fyzickým tělem (viz obr. 5).¹

Čím dále člověk postupuje ve svém duševním vývoji a zde v pozemském životě přetváří svou duši, tím více z ní zůstává při průchodu sférou třibení zachováno a stává se součástí jeho individuality. Stejně tak může Já svým působením - zušlechťováním návyků - prostoupit životní tělo natolik, že podstatné části tohoto životního těla se pozvolna přestávají rozpouštět ve světovém okruhu a rovněž se stávají součástí individuality. I fyzické tělo - to znamená jeho duchovní struktura - se tak díky tomu, že božské impulzy jsou lidským Já během pozemského života uskutečňovány natolik, že se fyzické tělo pozvolna proměňuje, může stát součástí věčné individuality. Tyto budoucí vývojové možnosti lze dnes najít jen u velmi vysoce pokročilých osobností.¹⁵

Nakolik Já pracuje na proměně svých těl, bude také schopno proměňovat přírodu. V kapitole III jsme mluvili o elementárních bytostech - gnómech, vodních žínkách, elfách a duších ohně. Tyto bytosti očekávají, že budou člověkem v průběhu vývoje vykoupeny v míře, v jaké se on sám vypracuje v tvořivou bytost. Elementární bytosti vědí a dovedou mnohem více, než kolik toho dnes ví a dovede člověk; žijí dosud v tvořivých rytmech uplynulých dob, a mohou proto být člověku, který se jim otevře, také učitelem.

Vývoj dnešní Země se dělí na dva úseky, jež jsou vymezeny mystériem na Golgotě. Až do objevení se Krista směřovala Země ke stále většímu zhutnění; nejen lidstvo, ale i

¹ Podrobně k tomuto procesu viz Max Hoffmeister: *Záhady početí. Nadsmyslová příprava inkarnace*, Fabula 2010. (Pozn. vyd.)

součásti přírody byly čím dál hustší a nepohyblivější. Rudolf Steiner tuto část zemského vývoje označil jako marsovskou polovinu zemského vývojového stadia. Počínaje událostí Krista se vývoj ubírá opačnou cestou: dosud živé a tvárné součásti přírody stejně jako člověk směřují ke zduchovnění. Tato druhá polovina pozemského vývoje je označována jako merkurská, a až Země dospěje ke konci svého vývoje a vstoupí do kosmického spánku, pak se dalšího světového rána opět probudí s novými schopnostmi - a tento děj se odehraje celkem sedmkrát.

Tento sedminásobný rytmus planetární existence, zahrnující stádium Saturnu, Slunce, Měsíce, dále marsovské a merkurské stádium Země, stádium Jupiteru a Venuše, se odráží v našem členění týdne na dny: sobota (den Saturnu), neděle (den Slunce), pondělí (den Měsíce), úterý (den Marsu), středa (den Merkuru), čtvrtek (den Jupiteru) a pátek (den Venuše), přičemž poslední dva dny čtvrtek a pátek zrcadlí budoucí stadia Země.¹⁵

Pro elementární bytosti začala jejich existence měsíčním vývojovým stadiem; tady mají počátek jejich úkoly. Plnění těchto úkolů však bude končit spolu s merkurskou částí zemského vývoje, protože člověk pak bude tak daleko, aby mohl elementární svět vykoupit. Pěkným obrazem tohoto děje je známá pohádka o Náprstníkovi. Chtěl bych ji zde uvést v její původní verzi:

„V jedné vesnici žil malý hrbatý mužik, kterého jeho hrb hyzdil natolik, že se mu ostatní vesničané posmívali a říkali mu, Náprstník'. Měl však ryzí srdce a byl dobrý a laskavý; měl také dovedné ruce a věnoval se povolání košíkáře. Své koše nosil týden co týden do nedalekého města, aby si tak vydělal na živobytí. Jednou se opozdil a cesta do města byla ještě daleká. A tak ulehl u cesty pod kopcem, kterému lidé říkali ‚Elfí vrch'. Jen co začínal usínat, uslyšel prapodivnou hudbu. Jako by se ty nejúžasnější nástroje a hlasy slily v jeden

nádherný sbor; zpívaná slova byla stále zřetelnější. Zpěv, který slyšel, zněl: pondělí - úterý, pondělí - úterý, a tak se zpěv a hudba opakovaly v jakoby věčném prazvláštním rytmu. Tu sebral Náprstník, který byl také velmi muzikální, odvahu, a když sbor dospěl opět k úterku,

vpadl, v náležitém taktu, do zpěvu slovem ‚středa‘. Vnímал nepopsatelný jásos všude kolem a cítil, že ho snášejí do nádherného sálu zalitého září krystalů. Tady směl celou noc zpívat ve sboru, na jehož vedení se podílel jako sbormistr: ‚pondělí - úterý - středa

Když se Náprstník ráno probudil, opatrně si ohmatal záda a ejhle: hrb byl pryč! Jako krásný a zdravý mládenec vyskočil, chvátal do města a vše, na co zde sáhl, se mu zdařilo. “

Pohádka dále vypravuje, že jeho bratr mu začal závidět jeho štěstí a krásu a nedal si pokoje, dokud tajemství nevyzvěděl. Ulehl pak na stejné místo u Elfiho vrchu, a jen co uslyšel elfí zpěv ‚pondělí - úterý - středa‘, netrpělivě vykřikl: ‚čtvrtek - pátek‘. I on okamžitě cítil, že je obklopen elementárními bytostmi, které však tentokrát na narušení svého zpěvu reagovaly velmi rozhněvaně. Když se ráno na kopci probudil, zjistil, že má hrb svého bratra.

V moudrém obraze tak pohádka ukazuje, že taktní (citlivé) začlenění lidského vědění do přírodních skutečností znamená pro elementární bytosti vykoupení, zatímco nesprávně načasované zahájení budoucího stadia odpovídá zájmům mocností překážek.

Vztah, který člověk musí k elementárním bytostem pozvolna získat, má velký význam pro pokrok ve vývoji Země i člověka. Pohádka o krejčíkovi a domácích skřítcích například ukazuje způsob, jakým člověk může zasahovat do vývoje a napomáhat mu, nebo ho brzdit. Tato pohádka má dvě verze: Jedna popisuje, jak krejčík svou práci večer přerušil a ráno pak v dílně ke svému překvapení nalezne hotové šaty, dokonale ušité a vyžehlené. Zázrak jej i jeho ženu velice překvapil a oba jsou

zvědaví, copak se tu v noci asi děje. Tajně se podívají klíčovou dírkou, spatří roztomilé postavičky mužíčků při stříhání, šití a žehlení a radují se z jejich práce. V srdci ženy vzklíčí vděčnost a přemýšlí, jak by skřítkům udělala radost. Při nočním pozorování si všimla, že mužičci mají obzvláštní radost z barev, a tak se rozhodne, že jim zhotoví malé pestré kabátky. Ty jednoho večera položí místo načaté práce na stoly a židle a potom pozoruje, jak mužičci přijdou a pestré šatky obdivují. Za velikého jáсотu si je

obléknou a od té noci už se neobjeví. Krejčíkovi a jeho ženě se však od té chvíle daří, nač sáhnou/

Druhá verze pohádky vypráví, že krejčíkova žena, sužovaná zvědavostí, má v srdci jen nepravosti a jedné noci nasype na podlahu dílny hrách, takže když mužičci přijdou, uklouznou na hrášku a padají jeden přes druhého. Krejčíkova žena propukla v škodolibý smích a od té doby se už skřítkové neobjevili. Krejčíka a jeho ženu od té chvíle stíhalo neštěstí, ať se pustili, do čeho chtěli.

Jestliže tyto příklady vezmeme vážně, je z nich zřejmé, že v další budoucnosti bude velmi záležet na tom, jak se člověk bude vůči elementárním bytostem chovat, jestli se o ně bude láskyplně starat, nebo jimi pohrdat a vysmívat se jim. Láska k přírodě, to znamená k duchu v přírodě, ať už jde o kameny, rostliny nebo zvířata, nám ukáže cesty, jak poznat duchovní pozadí přírody; k tomu patří i poznání elementárních bytostí. Nebude lhostejné, zda člověk materiál převzatý z přírody, ať už pracuje v jakékoli profesi, zpracovává s láskou, anebo s ním zachází bez zájmu.

Nejde prozatím o to, abychom elementární bytosti jako v dávných dobách zřeli, nýbrž abychom je hledali v duchovním pozadí přírody - ve všech věcech a látkách. Je mnohem spíše otázkou smýšlení, jak se člověk chová k přírodním věcem. Jestliže s neláskavým intelektem usiluje jen o vlastní prospěch, bude sám sobě klást kameny do cesty a přispívat

nikoli k pokroku, nýbrž k zániku stvoření.

Rudolf Hauschka

*** V dostupných sbírkách pohádek bratří Grimmů bývá ovšem uváděn švec, jemuž skřítkové zhotovují boty; česky viz například pohádku Domácí skřítkové v knize *Pohádky bratří Grimmů*, Albatros, Praha 2002, str. 105nn, přeložila Marie Kornelová. (Pozn. překl.)**